

SON DÖNEM ÂŞIK ŞİİRİNDE BOSNA

Münir CERRAHOĞLU¹

Özet

20. yüzyıl siyasî ve tarihî olayları içinde II. Meşrutiyet'ten itibaren büyük bir çoğunluğu Osmanlı coğrafyasından kopan Balkanlar, çeşitli yönleriyle Türk edebiyatında ele alınmıştır. Balkanların Osmanlı'dan kopmasıyla başlayan ayrılık sürecinden günümüze Türk edebiyatının hemen her şubesinde farklı cepheleriyle gündeme gelen Balkanlar, aramızdaki tarihî ve kültürel bağlar nedeniyle Türk toplumunda aydın tabakasından sade vatandaşına kadar yakın ilgi odağı olmuştur. Balkan toplumlarının Osmanlı coğrafyasından kopmalarıyla birlikte bu topraklar üzerinde yaşayan özellikle Müslüman halka karşı yapılan baskı, zulüm ve katliamlar Türk halkını derinden etkilemiştir. Bu zulümlerin son halkasını oluşturan 1992'de yaşanan Bosna zulmü ise başta birçok şair ve yazarımızda olduğu gibi yüzyıllardır içerisinde yetiştikleri toplumun duygu ve düşüncelerine tercüman olmuş âşıklarda da büyük üzüntü oluşturmuş yaşanan bu trajedi, zulüm ve soykırımlar karşısında duydukları kızgınlık, öfke ve tepkilerini şiirleriyle dile getirmişlerdir.

Yüzyıllardır içerisinde yetiştikleri toplumun duygu ve düşüncelerini dile getiren âşıkların son dönem temsilcileri Bosna'da yaşanan dramı farklı açılardan şiirlerine taşımıştır. Bu bildiri de, yakın tarihimizde sıcaklığını hala yitirmemiş Bosna trajedisi merkezde olmak üzere son dönem âşık edebiyatının temsilcileri arasında yer alan Ozan Nihat, Âşık Temel Turabî, Âşık Feymanî ve Furkanî'nin Bosna konulu şiir örnekleri üzerinde durulacaktır. Bosna Savaşı'nda yaşanan dramatik olayların Türk halkının belleğinde bıraktığı etkiler bağlamında Bosna olaylarının son dönem âşık edebiyatına yansısı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk edebiyatı, âşık şiiri, Bosna savaşı

BOSNIA IN THE RESENT EPOCH ASHIKS POETRY

Abstract

Within the political and historical events of the 20th century II. A large majority of the Ottoman constitutional monarchy from the geography Knight of the Balkans, discussed various aspects of Turkish literature.

The Balkans from Ottoman Turkish literature to the present separation process that begins nearly every gap. Branch came up with different facades of the Balkans, due to historical and

¹ Yrd. Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, munircerrah@hotmail.com.

cultural ties between the Turkish Cypriot community alone has been the focus of attention as close as simple citizens layer.

Balkan communities with breaking out of the Ottoman geography living on this land, especially along Muslim massacres, persecution and repression against the Turkish community deeply affected.

This causes the Bosnia in 1992 who created the last ring is especially a lot of cruelty and writer grown in society for centuries, such as feelings and thoughts that the interpreter has been enamored is also great sadness in the face of this tragedy, oppression and genocide have created when they have expressed resentment, anger, and reactions of the poems.

Lovers for centuries, voicing the thoughts and feelings of the society they grew up in the late representatives of the drama in Bosnia moved poems from different angles. This paper, the recent history of end stage as the center temperature of the tragedy of Bosnia is still not lost their love of literature in the area between the representatives of Mr Ozan, Love Basic Turabi, will focus on examples of love poems titled Feymanî and Furkanî'nin Bosnia.

Effects of the Turkish people had left the memory of the Bosnian War in the context of the dramatic events in the recent events in Bosnia and fell in love with the reflection of literature will be discussed.

Key Words: Turkish literature, ashiks poem, the warn in Bosnia

Giriş

İkinci dünya savaşından sonra Avrupa'nın en büyük talihsiz olaylarından ve trajedilerinden biri de zulümlerin ve soykırımlarının yaşandığı Bosna Hersek olaylarıdır. "Üç yıldan fazla süren bu savaş sırasında, Uluslararası Kızıl Haç Örgütü verilerine göre Bosna Hersek'te 312 000 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu kayıpların 200 000 kadarı Boşnak halkına ait olup Bosnalılar dünyanın gözü önünde ve Avrupa'nın göbeğinde sistematik bir soykırıma tabi tutulmuştur. Sadece Srebrenica'da olanlar hakkında elle tutulur delillerin varlığı söz konusu olsa da, çok yakın tarihte gerçekleşen soykırımı aydınlatmaya yetmemektedir." (wikipedia.org, *Bosna Soykırımı*) (E.T 29.01.2013)

Aradan yirmi yıl gibi bir süre geçmesine rağmen Bosna Hersek'teki Sırp zulmü, katliamların acısı, insanlara karşı vahşeti aratmayan uygulamaları hala unutulmamış, uzun yıllarca da unutulacağına benzememektedir. Avrupalının insanı merkeze alan insan sevgisini öğütleyen hümanizm felsefesinin, demokrasi anlayışlarının bir noktada iflası anlamına gelen bu olaylar, Batılının insan hakları kavramına getirdikleri yorumları ve uygulamaları hakkında

bir gösterge kabul edilebilir. Bir tek insanına zarar gelmesi durumunda tüm dünya kamuoyunu ayağa kaldıran sözde insan haklarını savunan bu anlayış, Bosna'daki yüz binlerce masum, savunmasız insanın katledilmesi, kadınlarının kirletilmesi karşısında sessiz kalmayı tercih etmiştir. Uluslararası barış, istikrar ve güvenliği sağlama ve korumada birincil derecede yetkili ve sorumlu uluslararası kuruluş olan Birleşmiş Milletlerin (BM) Sırpların Bosna Hersek'e saldırıları, hak ihlalleri ve zulümleri karşısında sessiz kalması, Müslüman Bosna halkına karşı büyük bir çifte standart göstergesi olarak tarih sayfalarında yerini almıştır.

Bosna'da 1990'lı yılların başında meydana gelen iç savaş sırasında işlenen savaş suçlarına ve katliamlara karşı Birleşmiş Milletler sistemi etkili bir tutum benimseyememiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra birkaç önemli sınavdan geçen BM sistemi Bosna'da büyük bir hayal kırıklığı yaşatmıştır. Uluslararası düzenin önemli aktörleri eski Yugoslavya topraklarındaki soykırım ve diğer suçları uzunca bir süre seyretmekle yetinmişlerdir. Örneğin BM ve AB Bosna'daki soykırım konusunda etkili bir tutum benimseyememiştir. Bunun en temel nedeni olarak büyük güçlerin askeri müdahale seçeneğini dikkate almamış olmasıdır. (<http://bilgestrateji.com>), (E.T 29.01.2013)

Balkanların ortasında yer alan, kültür ve dinlerin kesişme noktasında bulunan ve dünya tarihi açısından önemli olaylara sahne olan Bosna Hersek, Türk halkının gönlünde her zaman özel bir yeri olmuştur. 1463 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından alınması ile başlayan kültürel ve tarihi birliktelik beş asır sürmüştür, böylece her iki ülkenin sosyal ve siyasî hayatlarında karşılıklı sağlam ve kalıcı bağlar kurulmuştur. Türk insanı Bosna'yı hemen her dönemde kendisinden bir parça olarak görmüş, tarihin hemen her döneminde bu gönül bağını koparmamıştır. İki ülke arasında kurulan kültürel ve tarihî köprüler günümüze kadar varlığını korumuştur, günümüzde de siyaset, güvenlik alanları, ekonomik alan, kültür ve eğitim alanları başta olmak üzere hemen her sahada ilişki ağları genişletilmiş, iki millet tek yürek haline gelmiştir.

Bosna halkı ile Türk insanı arasında tesis edilen birlik, beraberlik ve kardeşlik duyguları iki ülke insanı arasında büyük bir sevgi halesi oluşturmuştur. Osmanlı zamanında atılan sevgi ve hoşgörü tohumları, zamanla yaşayan halkların gönlünde yeşermiş, iki ülke insanı arasında, tarihlerinin en zor dönemlerinde bile dost ve kardeşlik bağını koparmamıştır. Müslüman Bosna halkının yanı sıra bu topraklarda yaşayan farklı din ve mezheplere mensup insanların yakın zamanda yaşanan savaşa rağmen değişik vesilelerle Osmanlı'nın hoşgörü ve adaletini dile getirmesi, Osmanlı'dan övgüyle söz etmesi Türk insanının bu coğrafya ile bağının ne denli sağlam olduğunu bir göstergesidir.

II. Meşrutiyet'ten itibaren büyük bir çoğunluğu Osmanlı coğrafyasından kopan Balkanlar, çeşitli yönleriyle Türk edebiyatında ele alınmıştır. Balkanların Osmanlı'dan kopmasıyla başlayan ayrılık süreci, Türk edebiyatının hemen her şubesinde farklı cepheleriyle gündeme gelmiş, Bosna ile aramızdaki tarihî ve kültürel bağlar nedeniyle Türk toplumunda aydın tabakasından sade vatandaşına kadar yakın ilgi odağı olmuştur. Bu ilginin yansımaları her iki ülkenin edebiyatında, müziğinde, güzel sanatlarında kendini göstermiştir. Özellikle 1992'de Bosna Hersek'te yaşanan savaşın dramı son dönem aşık edebiyatında işlenmiş savaşın acı yüzü aşık şiirinde çeşitli yönleriyle ele alınmış ve Bosna son dönem aşıklarının da ilgi odağı olmuştur. Böylece Bosna halkının savaşta yaşadığı dram ve Türk halkının Bosnalı'nın dramı karşısındaki duyguları konu edilmiştir.

Bu bildiri de, yakın tarihimizde sıcaklığını hala yitirmemiş Bosna trajedisi merkezde olmak üzere son dönem âşık edebiyatının temsilcileri arasında yer alan Ozan Nihat, Âşık Temel Turabî, Âşık Feymanî, Âşık Celalî ve Furkanî'nin Bosna konulu şiir örneklerinden hareketle son dönem âşık şiirinde Bosna konusu üzerinde durulacaktır.

Bosna Savaşı'nda yaşanan dramatik olaylar, Türk halkının belleğinde derin izler bırakmış, gerek savaş sırasında gerekse sonrasında Türk halkı maddi ve manevi olarak Bosnalı kardeşlerinin yanında olmaya çalışmıştır. Bosna halkının yaralarının sarılması için gıda, sağlık ve eğitim başta olmak üzere hemen her konuda destek olmaya çalışan Türk milleti her zaman Bosnalı'nın derdini kendi derdi olarak görmüş, onun derdiyle dertlenmiştir.

Âşıklar aşk, tabiat, din ve tasavvuf konularının yanı sıra içinde yaşadıkları dönemin tarihî ve sosyal olaylarını da şiirlerinde dile getirmişlerdir. İki millet tek yürek olan Türk ve Bosna kardeşliği âşık edebiyatında önemli bir tema olarak işlenmiş, âşıkların şiirlerinde iki ülke kardeşliğine dair önemli mesajlar yer almıştır.

Son Dönem Âşık Şiirinde Bosna

Âşık bir geleneğin sanatçısı olarak aşk ve sevdaya dair en güzel şiirleri terennüm eden, sözleriyle insanlara iyiyi güzeli öğütleyen, çevresinde olup biten sosyal ve tarihî hadiseleri mısralarında işleyen, haksızlık ve zulümler karşısında sözünü esirgmeden tepkisini dile getiren halk sanatçısıdır. Onlar şiirlerinde halkın umutlarını, isteklerini, duygularını, tarihî olayları şiirlerine taşımış, yaşadıkları döneme dair pek çok olay ve hadiseler hakkında bilgiler vermiştir. Âşık, hem döneminde hem de sonraki dönemlerde sesini geniş kitlelere duyurmuş bir halk sanatçısıdır. "Her edebiyat akımı gibi, âşık şiiri de kendi döneminin zihinsel atmosferinin bir sonucu olarak oluşmuştur. Âşık yaşadığı kültürel ortamla iç içedir, âşık şiiri toplumun ihtiyacına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Âşık destanları Türk milli edebiyat

geleneğinin en eski şiir formlarından biridir. Ozan-baksı geleneğinden âşıklık geleneğine ve aşık şiirine intikal etmiştir” (Çobanoğlu 2000: 333)

Yaşanan hadiseleri kendi duygu ve düşünce süzgecinden geçirerek mısralarına taşıyan âşıklar hadiselerin halk üzerinde bıraktığı etkiyi ve kendi üzerindeki tesiri şiirlerine taşırlar. “Sanat ürünleri toplumun yapısıyla iç içedir. Her toplumun kendine özgü acıları, sevinçleri, umutları, özlemleri, iç dünyası vardır. Bunlar sanat ürünlerinde dile getirilir. Âşıkların şiirleri yaşadıkları toplumun ortak dünya görüşüne ve değerler sistemine göre şekillenir. Âşıklar halkın duygularını dile getirerek, geniş kitlelere yayarlar.” (Artun 1996: 296)

Âşıkların tarihi bir olayı konu alan destanları buna örnektir. Savaşları konu alan destanlarda en dikkati çeken nokta, savaşların toplum üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerdir. “Kaybedilen vatan toprakları geride kalan insanların acıları, halkta derin yaralar açar. Bu tür destanlar bir deyişle savaşların halk üzerindeki psikolojisi ve sosyal etkisinin şiirleşmiş bir anlatımıdır.” (Esen 1991: 53) Sırpaların 1992- 1995 yılları arasında Bosna Hersek’te yaptıkları zulümler ve soy kırımları son dönem âşık edebiyatında işlenen önemli tarihî konulardan biridir.

Bu bağlamda son dönem âşıklık geleneğinin önemli temsilcileri arasında yer alan Ozan Nihat, Âşık Turabî, Âşık İsmetî, Âşık Feymanî, Âşık Celalî ve Âşık Furkanî şiirlerinde Bosna savaşı ile ilgili gördüklerini, duyduklarını ve gönül dünyasında yaşadıklarını, ayrıca savaşın Türk kamuoyu üzerindeki etkisinden hareketle Türk halkının duygularını dile getirmiş, Avrupa’nın ve BM’nin yanlı tutumlarını mısralarında eleştirmiş, böylece Bosna olayları karşısında hüznelerini ve Sırplara karşı öfkelerini mısralarına taşımışlardır.

Savaş Karşısındaki Üzüntüler, Çaresizlikler Ve Tepkiler Dile Getirilir.

Âşıkların en önemli görevlerinde biri de evrensel boyutta insanlığın kederlerini haykırmak, problemleri dile getirmek ve onlara tercüman olmaktır. Yaşanan haksızlıklar ve zulümler karşısında sanatının da gücünü kullanarak haksızlık ve zulümlere insanların dikkatini çekmek, yanlı kararları mısralarında eleştirmektir. Bu bağlamda son dönem âşıkları yaşadıkları dönemin en talihsiz olayları arasında yer alan Bosna Savaşı ve Bosnalının yaşadığı dram karşısında içten ve samimi üzüntülerini, kederlerini ayrıca yaşanan talihsiz olaylarla ilgili bir şey yapamamanın verdiği çaresizliklerini şiirlerine taşımışlardır. Âşık İsmetî ve Ozan Nihat yüreklerindeki bu yangını ve kahırlarını şu mısralarla dile getirir.

Âşık İsmetî'yim bu sözün aslı

Kılıcım kınında çıkmıyor paslı

Sen orda kan ağla, ben burda yaşlı
Yüreğim yanıyor Bosnalı gardaş
(Âşık İsmetî *Bosnalı Gardaş*, <http://www.antoloji.com>), (E.T: 05.02.2013)

Karabağ karardı, Bosna kapkara
Kafkaslarda kanar, bir büyük yara
Gardaşlarımızın, göz göre göre
Vurulup ölmesi kahreder beni (Uğur 2008: 393)

sözleriyle Bosna'da yaşanan katliamlar, göz göre göre şehit edilen Bosnalılar için yaşadıkları çaresizliklerine karşı üzüntüleri dile getirir ve kahırlarını ifade ederler.

Savaş İki Millet Arasındaki Mücadeleden Çok Bir Planın Parçasıdır.

Görünürde iki millet arasındaki mücadele gibi gösterilmeye çalışılan savaş döneminin âşıklarına göre Batılı güçlerin perde arkasında hazırladıkları sinsî planların, döndürülen dolapların bir neticesidir. Âşık İsmetî Bosnalı Gardaş şiirinde bu oyunlara şu mısralarla dikkat çeker:

Sözlerinde durmaz oldu hainler
Avrupa bunuyor, Bosnalı gardaş.
Perde arkasında, sinsî oyunlar
Dolaplar dönüyor, Bosnalı gardaş
(Âşık İsmetî, *Bosnalı Gardaş*, <http://www.antoloji.com>),(E.T:05.02.2013)

sözleriyle sözünde durmayan Avrupalı devletleri eleştirir ve Bosna halkı üzerinde bir takım oyunların oynandığına dikkat çeker.

Dönemin âşıklarından Ozan Nihat ve Aşık İsmetî, Batılının dünyaya verdiği barış ve kardeşlik söylemlerinin, insanlık derslerinin boş sözlerden ibaret olduğunu hatta bunların pek çoğunun yalan çıktığını, insanlık için gittikleri her coğrafyayı talan ettiklerini geride ise kan ve gözyaşı bıraktıklarını belirtirler:

Ne olursa olsun, Bosna denince
Yüreğime yazdım, şunu unutmam
Batılı ne demek, her şeyden önce
Bosna'da belloldu, bunu unutmam (Uğur 2008: 440)

Her ne dedilerse o çıktı yalan
Nereye varsalar ettiler talan

Kan ile gözyaşı geriye kalan
Batının yüzünü Bosna'da gördüm.

(Âşık İsmetî, *Bosnalı Gardaş*, <http://www.antoloji.com>), (E.T: 05.02.2013)

mısralarında Batılının gerçek yüzünün Bosna Savaşı'nda açıkça ortaya çıktığı, dünyaya verdikleri kardeşlik ve barış mesajlarının yalan olduğu, dünyanın hangi ülkesine gittiklerde talan ettikleri ve geride ise kan ve gözyaşı bırakıldığı açıklanır ve Batının samimiyetsizliğine vurgu yapılır.

İnsan haklarından söz eder sana
Batının yüzünü Bosna 'da gördüm
Hiç biri olmadı barıştan yana
Batının yüzünü Bosna'da gördüm.

(Âşık İsmetî, *Bosnalı Gardaş*, <http://www.antoloji.com>), (E.T:05.02.2013)

Medenî denilen Avrupa sustu
Elbet susar, çünkü zalimin dostu
Ne kadar zehiri var ise kustu
Orda sergilenen kini unutmam.(Uğur 2008: 441)

İnsan haklarından dem vuran Batının Bosna savaşıyla bir samimiyet imtihanından geçtiği, söz konusu Bosna olunca barış nutuklarının sadece verilen beyanlarda kaldığı, savaşı ve dökülen kanı durdurma adına hiçbir girişimde bulunulmadığı, böylece Batının gerçek yüzünü gösterdiği açıklanır.

Son dönem âşıklarından Aşık Celalî'ye göre Bosna Savaşı'nın temel nedeninde ırklar arası bir mücadeleden çok Müslüman-Hıristiyan mücadelesi olduğu inancı vardır.

Küfür ile nurun mücadelesi
Sakin Bosna Hersek unutulmasın
Haydı gayret sönmessin nur çırası
Yakın Bosna Hersek unutulmasın. (Yenitürk 2000: 174)

Âşık Celalî'ye göre Bosna'da verilen mücadele tesadüfî mücadele olmayıp etnik bir mücadeledir aynı zamanda küfür ile nurun bir mücadelesidir. Celalî'nin mısralarında Bosna Hersek'in unutulmaması Bosna halkına destek olunması, böylece söndürülmeye çalışılan İslam çırasının yakılması öğütlenir.

Türklerin Adaletli ve Hoşgörülü Yönetimine Rağmen Sırpların Bosna Halkına Zulmü Kabul edilemez.

Âşıklar mısralarında sık sık Osmanlı'nın Avrupa topraklarında adalet, sevgi ve hoşgörü getirdiğini bunun karşılığında ise ihanete uğradığı telmih edilir. Buna örnek olarak da Sırp'ların Bosna halkına uyguladığı vahşet ve şiddete isyan belirtilir.

Osmanlı getirdi adil adalet
Şimdi Osmanlı'ya karşı ihanet
Sırp'lar uyguluyor vahşet ve şiddet

Kalkın Bosna Hersek unutulmasın. (Yenitürk 2000: 174)

Âşık Celâlî mısralarında Osmanlı'nın adaletine vurgu yaparken Sırp'ların Bosna halkına zulüm uyguladığını ifade eder.

Son dönem âşıkları şiirlerinde savaşın zorlukları ve sıkıntıları karşısında Bosna halkına cesaretli olmalarını öğütler ve kendilerinin verdikleri bu onurlu mücadelede yalnız olmadıklarını hatırlatır.

Kardeşlerim zoru engeli aşın
Ezilen Bosna'ya yardıma koşun
Kısasa kısastır sizde bir kurşun

Sakin Bosna Hersek unutulmasın. (Yenitürk 2000: 174)

mısralarıyla Türk halkına ise ezilen Bosna'ya bir an önce yardıma koşulması gerektiğini dile getirir ve yardım konusunda kamuoyu oluşmasına katkıda bulunur.

Nerde insan haklarının barışı
Dinmedi akıyor Bosna gözyaşı

İnsanlık âlemi vahşete karşı

Çıkin Bosna Hersek unutulmasın. (Yenitürk 2000: 174)

İnsan hakları ve barışın Bosna'da geçerli olamadığı acı gerçeğinin dile getirildiği mısralarda ise Bosnalı'nın akan gözyaşının hala dinmediğine işaret edilir, insanlık âleminin vahşete karşı Bosna Hersek'e sahip çıkılması istenir.

Bosnalı'nın suçunun sadece Müslüman olmasından kaynaklandığı ve insanlık âlemine yaşanan bu olayların bir kara leke olarak kalacağı ve bu vebalden insanlığın kurtulamayacağı söylenir, verilen mücadelenin kutsallığına işaret edilir.

Hançerdir Sırp'ların haçı
Kıyılır insanın içi
Müslüman Türk olmak suçu

Kan ağlıyor Bosna Hersek.(Uğur 2008: 584)

Suçları Müslüman olmaktır herhal
İnsanlığa kara leke bu vebal
Cihat farzdır gel bu farzdan hisse al
Hakk'ın Bosna Hersek unutulmasın. (Yenitürk 2000: 175)

Tarih neler söyler ibret alana
Bütün dünya düşman İslam olana
Dedikleri türlü yalan dolana
Gafiller kanıyor Bosnalı gardaş.
(Âşık İsmetî, *Bosnalı Gardaş*, <http://www.antoloji.com>), (E.T:05.02.2013)

Tarihi tekerrürlerin olabileceğinin telmih edildiği mısralarda Türk halkına da bir sesleniş vardır ve Bosna olaylarından ibret alınması gerektiği öğütlenir.

Bu gün Bosna ise yarın hepimiz
Gaflet uykusundan uyanalım biz
Manadan habersiz hey maddeci göz
Bakın Bosna Hersek unutulmasın. (Yenitürk 2000: 175)

Zalim Sırlar solduruyor gülümü
Yaşlı kadın, çocukların ölümü
Yapılan işkence gaddar zulümü
Yıkın Bosna Hersek unutulmasın. (Yenitürk 2000: 175)

Gerçek yolu beyenmeli
Sırtın Hakk'a dayanmalı
Müslümanlar uyanmalı
Kan ağlıyor Bosna Hersek.(Uğur 2008: 584)

Bosnalı'nın maruz kaldığı vahşetin bir gün Türk halkının da başına gelebileceği endişesi dile getirilir, manadan habersiz maddeci gözlere gaflette olunmaması, insan hakları, yeni dünya düzeni gibi bazı söylemlere adlanılmaması gerektiği uyarısında bulunulur.

Gün Kardeşlik Günüdür Ve Bosna'ya Yardım Eli Uzatılmalıdır.

Âşık şiirinde Türk Bosna kardeşliğine vurgu yapılarak günün kardeşlik günü olduğu söylenir ve zaman kaybetmeden Bosna'ya yardım ve kardeşlik elinin uzatılması gerektiği hatırlatılır.

Müslüman tok yatma din kardeşin aç

Yarası sızlıyor ol merhem ilaç

Vicdanların bam telini hedef seç

Dokun Bosna Hersek unutulmasın. (Yenitürk 2000: 175)

Âşık Celalî mısralarında “Komşusu aç iken yatan bizden değildir” hadisine vurgu yapar, hemen yanı başımızda sızlayan yaraya merhem olunmasını öğütler.

Türk insanının gönlüne Bosna halkı her zaman dostluk ve kardeşlik duygularıyla yer etmiş, yaşadığı en son savaşta yardımına koşmuştur.

Dostun dosta sahip çıkmak görevi

Kurulsun yuvası yapılsın evi

İnşa için her biriniz bir çivi

Çakın Bosna Hersek unutulmasın. (Yenitürk 2000: 175)

Halkın bu konudaki duygularını dile getiren Celali dostun dosta sahip çıkmasının önemli bir görev olduğunu yuvaların ve evlerin yeniden kurulup inşa edilmesinde her bir Türk vatandaşının görev alması gerektiğini söyler.

Savaşın Soğuk korkunç yüzü, yaşanan zulüm ve vahşetler mısralarda ifade edilir.

Kendisini bir Bosnalı gibi görüp bir Bosnalı yüreğiyle duygularını dile getiren Turabî mısralarında savaş sırasında Bosna halkının yaşadığı zorluklara, zulümlere tercüman olur, savaşın acımasız ve korkunç yüzünü şu sözlerle dile getirir.

Ben Bosnalı mülteciyim kan gölünde yüzüyorum

Kızımın gelinliyi vas'yetimi yazıyorum

Bir kolum yok bir ayağım sürünerek geziyorum

Yirmi beş ay feryat ettim imdadıma gelen yoktur

Bu ne biçim insanlıktır gözyaşımı silen yoktur. (Saran vd. 1998: 139)

Yirmi beş ay süresince kan gölüne dönen Bosna sokaklarında bir mülteci gibi hayalen gezinen âşık, kan gölüne dönen Bosna sokaklarında adeta kan gölü içinde yüzdüğünü, kızının gelinliğine vasiyetini yazdığını, kolu ve ayağı olmadan sürünerek gezdiğini, feryat ettiğini ancak imdadına gelenin olmadığını söyler. Turabî, gözyaşını silmeyen, yardımına koşmayan insanlığa isyan eder.

Umut teselli veren yok ağlanacak hâlim var

Genç kıza korkunç tecavüz anneye dehşet zulüm var

Bu çemberde Müslüman acımasızca zulüm var

Sokaklar cesetle doldu gelip sahip olan yoktur

Tabutları siper yaptık gelip cenazeyi kılan yoktur. (Saran vd. 1998: 139)

mırsallarıyla Bosna sokaklarının cesetlerle dolu olduğunu, acımasızca zulüm ve işkencelerin yapıldığını, genç kızlara ve annelere insanlık dışı davranıldığı anlatır; adeta tabutların siper olarak kullanıldığını, cenazelerin alınmasına bile imkân tanınmadığını açıklar.

İçerde dışarda hep ölüm kokar

Çocuklar vurulur devletler bakar

O dökülen kanlar sel gibi akar

Işıklar sönüyor Bosnalı gardaş.

(Âşık İsmetî, *Bosnalı Gardaş*, <http://www.antoloji.com>), (E.T:05.02.2013)

Yankılanıp Saraybosna'dan gelen

Acı acı semalara yükselen

Duyunca, insanın bağırını delen

Feryadı, çığılığı, ünü unutmam.(Uğur 2008: 441)

Çoluk çocuk hep perişan

Kan ağlıyor Bosna Hersek

Seller gibi akıyor kan

Kan ağlıyor Bosna Hersek. (Uğur 2008: 583)

Ekranada görmüştüm, Sırlı bir tazi

Kirletmişti masum, küçücük kızı

İçim parçalandı, neydi o sızı

Hiçbir zaman ben o anı unutmam. (Uğur 2008: 441)

Yankılanıp Saraybosna'dan gelen

Acı acı semalara yükselen

Duyunca, insanın bağırını delen

Feryadı, çığılığı, ünü unutmam. (Uğur 2008: 441)

Harabeye döndü köyler bucaklar

Şehitlerin salı oldu kucaklar

Söndürüldü yüz binlerce ocaklar

Katledilen bunca canı unutmam. (Uğur 2008: 441)

Haçlı ordusunun cengi değişti

Sivil halkı vurdu, dengi değişti

Masmavi suların rengi değişti

Oluk oluk akan kanı unutmam. (Uğur 2008: 441)

Âşıkların dizelerinde savaşın korkunç yüzü tüm gerçekliğiyle ifade edilir. Ölüm kokan Bosna'da çocuk, yaşlı demeden insanların vurulması, Bosnalı şehitlerin kanlarının sel gibi akması, aile ocaklarının sönmesi bir bir anlatılır; dünyaya insanlık ve medeniyet dersi vermeye kalkan devletlerin yaşanan vahşet karşısında sessiz kalmasına duyulan öfke dile getirilir.

Birleşmiş Milletlerin Yanlı Politikası Eleştirilir.

Birleşmiş milletlerin Bosna savaşındaki sessizliği, uygulanan ambargolar bir çift standart olarak görülür bir haçlı düşüncesiyle Hıristiyanlığın Müslümanlığa karşı mücadelesi olarak yorumlanır.

Birleşmiş Milletler, çizgiden saptı

İnsan haklarını çiğnedi, tepti

Kara dinli kâfir, vicdansız kipti

Butros Gali var ya, onu unutmam. (Uğur 2008: 442)

Piyon milletler birleşmiş kiliseyi kurmak için

Haçlılar sefere çıkmış minareyi kırmak için

Katil ordu silahlanmış bebekleri vurmak için

Benim gözüm yolda kaldı ambargoyu delen yoktur

Öldüyüme gam yemem de benim gibi ölen yoktur. (Saran vd. 1998: 139)

BM'nin kuruluş amacına hizmet etmemesi, insan hakları çiğnenmesine rağmen sessizliği, dönemin BM Genel Sekreteri Butros Gali'nin yanlı tutumu, Bosna'ya karşı alınan ambargo kararı eleştirilir.

Batılı Milletlerin Yanlı Politikası Eleştirilir.

Âşıklara göre Batılı ülkelerin savaş karşısında sessiz kalmalarının diğer bir nedeni de Bosna'da çıkar ilişkilerinin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Aşıklar ayrıca yüz binlerce Müslüman kaybı karşısında İslam dünyasının sessizliğine de bir anlam veremez.

Bosna'da çıkar olsaydı yağmacılar gelirdi

Elimize silah verip savunmaya kalırlardı

On tane hayvan avlansa ona mâni olurlardı

Yüz binlerce Müslüman'ın kaybını bilen yoktur

İslâm dünyası uyuyor Turabî de yalan yoktur. (Saran vd. 1998: 139)

Furkanî ise Bosna Hersek'in Azerbaycan'ın kan ağlamasına dünyanın dört bucağını kan bürümesini ve bunun karşısında ise dertlenilmesini ve ah çekilmesini ister.

Bosna, Hersek, Azerbaycan,

Dünyayı bürüdü bir kan.

Ah çekerek derdine yan.

Tüm Sırbistan kan ağlıyor. (Boyraz 2010: 278)

Son dönem âşık şiirinde Bosna'da yaşanan dramı, insanlık aybını ve vahşeti dile getiren önemli ozanlardan biri de Ozan Nihat'tır. Bosnalı'nın derdini kendi derdi gören ozan şiirlerinde işlediği konularla Bosna Hersek'te yaşanan insanlık aybını dile getirir.

Karabağ'ım karaları bağlıyor

Bosna Hersek yürekleri dağlıyor

Çeçenistan, Kırım, Kerkük ağlıyor

İslam âlemini güldür Ya Rabbi.(Uğur 2008: 458- 459)

Bosna Hersek başta olmak üzere Karabağ, Çeçenistan, Kırım ve Kerkük gibi zulüm altında inleyen İslam âleminin yüzünün gülmesi, akan kan ve gözyaşının dinmesi temenni edilir.

Sonuç

Sonuç olarak Türk milleti ile arasında derin tarihî ve kültürel bağları bulunan Bosna Hersek her zaman Türk halkının yüreğinde ve gündeminde yerini korumuştur. Yaklaşık altı asra yakın süren bu kültürel ve tarihi birliktelik her dönem canlı kalmış, her iki ülke arasında içtimaî ve siyasî hayatlarında karşılıklı sağlam ve kalıcı bağlar kurulmuştur. Türk insanı Bosna'yı hemen her dönemde kendisinden bir parça olarak görmüş, tarihin hemen her döneminde bu gönül bağına koparmamıştır. Bu sevgi bağı temelinde Bosna halkının her zaman Türk sosyo-kültürel ve siyasî hayatında önemli bir yeri olmuştur. Son dönem aşık edebiyatında Bosna özellikle 1992'de yaşadığı savaş önemli bir konu olarak ele alınmış, savaşta yaşanan trajediler, zulümler ve soykırımları değişik açılarla işlenmiştir. Âşıklar şiirlerinde Bosna'da yaşanan dram karşısındaki kızgınlıklarını, öfkelerini ve savaşla ilgili düşüncelerini şiirlerinde dile getirmişlerdir. Bu bağlamda aşıklar savaş karşısındaki üzüntülerini, çaresizliklerini ve tepkilerini ifade etmişlerdir. Bosna savaşının iki millet arasındaki bir mücadeleden ziyade Batılı güçlerin sinsice hazırladıkları planın bir parçası olarak görmüşlerdir. Türklerin Balkanlardaki adaletli ve hoşgörülü yönetimine rağmen Sırpların Bosna halkına karşı işlediği insanlık suçu karşısında kızgınlıklarını ve öfkelerini ifade etmişler, savaşın soğuk ve korkunç yüzünü, yaşanan zulüm ve vahşeti mısralarında dile

getirmişlerdir. Batılı ülkelerin soykırım karşısındaki sessizliklerinin çıkar ilişkisinin bulunmadığından kaynaklandığı açıklamışlar, Birleşmiş Milletlerin yanlı politikasını eleştirmişlerdir. Kardeşliğin önemine vurgu yapan aşıklar Bosna'ya yardım elinin uzatılmasını öğütlemişlerdir.

Kaynakça

- Artun, Erman. Günümüzde Âşık Geleneği Ve Âşık Feymanî, Adana, Hakan Ofset, 1996
- Boyras, Şeref. Furkanî'nin Şiir Evreni Bağlamında Bir Monoğrafi Denemesi, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010
- Çakmak, Cenap. Atılğan, Cansu. BM Bosna Soykırımı ve Küresel Adalet. Bilgi Stratejisi. C.4. S. 7. <http://bilgestrateji.com> (E.T 29.01.2013)
- Esen, Ahmet Şükrü. Anadolu Destanları. Ankara. Kültür Bakanlığı Yayınları. 1991
- Namlı, Abdulkadir. (Âşık İsmetî), *Bosnalı Gardaş*, <http://www.antoloji.com>, (E.T:05.02.2013)
- Saran Şevket, Soysal İsmail. Erzurumlu Âşık Temel Turâbî. Tunalı Matbaası, Karacabey/ Bursa. 1998
- Yenitürk, Celal. Gönül Gözü-II, Bakanlar Matbaacılık, Van, 2000: 175
- UĞUR, Fidan: *Denizlili Âşık Ozan Nihat*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2008
- wikipedia. org, Bosna Soykırımı (E.T: 05.02.2013)